

A BARADLA-BARLANG 19. SZÁZADI – BARLANGOKKAL KÖ- ZELEBBI KAPCSOLATBA KERÜLT – LÁTOGATÓI A KORABELI VENDÉGKÖNYVEK ALAPJÁN

HAZSLINSZKY TAMÁS

1145 Budapest, Bácskai u. 3.

Abstract: The Baradla Cave has been visited regularly since the beginning of the 19th century. During the elaboration of the about 15 000 notes of the two visitor's book existed from this period (1835–77 and 1877–93) I was collected 430 important visitors (scientists, politicians, artists, etc.) who I was presented some of my publications. This paper will present those persons and theirs activity, who are in connection with the Baradla Cave or commonly with other caves (research, publication, developing, management, etc.) The scientific elaboration, knowledge, touristical developing and condition, actual visiting is due to them.

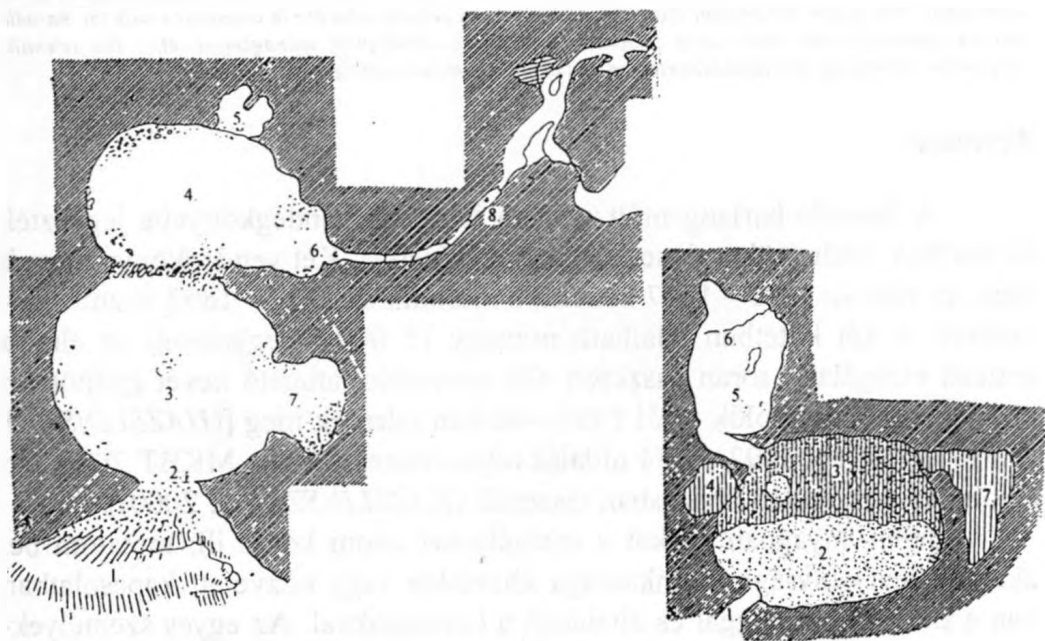
Bevezetés

A Baradla-barlang múlt századi látogatói vendégeknyvbe jegyezték be nevüket, lakhelyüket s esetleg megjegyzéseiket. Két vendégeknyv maradt fenn, az első az 1835—1877 közötti, a második az 1877—1893 közötti időszakról. A két kötetben található mintegy 15 000 bejegyzésből az elmúlt évtized vizsgálatai során összesen 430 nevezetes látogató nevét gyűjtöttem ki, előzetes beszámolók erről 1991—92-ben jelentek meg [(HAZSLINSZKY T. 1991a, 1991b, 1992), a 84 oldalas teljes összeállítás az MKBT 2000. évi Cholnoky-pályázatán díjazásban részesült (HAZSLINSZKY T. 2000)].

Jelen anyagban azokat a személyeket adom közre ill. mutatom be, akiknek tevékenysége, munkássága közvetlen vagy közvetett kapcsolatban van a Baradla-barlanggal és általában a barlangokkal. Az egyes személyeknél az általános életrajzi és életmű-adatok mellett külön kiemelem a Baradlával, vagy egyéb barlangokkal való kapcsolatukat, ezirányú tevékenységüket, publikációikat, valamint a Baradla meglátogatására vonatkozó körülményeket, továbbá – amennyiben van – saját kezű bejegyzését *dőlt szedéssel*, kézalírását pedig másolatban – külön oldalon összegyűjtve – adom közre. A bejegyzéseket az eredeti helyesírással ill. helyesírási hibákkal és elírásokkal, változtatás nélkül közlöm.

A Baradla-barlang látogatói

Abafi (Aigner) Lajos (1840 Nagyjécsa—1909 Budapest); irodalomtörténész, könyvkiadó, lepkész, folyóiratszerkesztő; számos történeti, irodalomtörténeti, könyvészeti és lepkészeti művet írt, több bibliográfiai, történeti sorozatot, folyóiratot adott ki; az Országos Könyvkereskedők Egyesületének alapítója, elnöke, a Petőfi Társaság tagja; jelentősek német nyelvű fordításai pl. Petőfi). Hogy egyébként is széleskörű érdeklődése mellett baradlai látogatásán túl is érdekelték a barlangok, bizonyítja a ponoricsi barlangok kutatásáról 1897-ben megjelent dolgozata (*ABAFI AIGNER L. 1897, 1. ábra*).

1. ábra: A ponoricsi barlangok térképe Abafi Lajos cikkében
Fig. 1. Map of the Ponorics Caves in Lajos Abafi's article

Az 1896 nyarán lepkészeti vizsgálódások céljából Puj-ban (Sztrigy völgye – Kudzsuri-havasok) tartózkodott, s ekkor hetedmagával keresett fel az itteni barlangok közül kettőt (valószínűleg azonosak a Csoklovinai-Cholnoky-barlanggal = Pestera Cioclovina cu Uscata és a Gura Ponoricivel), elsősorban barlangi rovarok, lepkék után kutatva (különösen a barlang speciális vak lakója, az *Anopthalmus Budae* érdekelte, melyből három példányt sikerült begyűjtenie). Igen részletes leírást adott a két meglátogatott

barlangról, ecse-telve a bejárással és továbbjutással járó nehézségeket. Mellékelte vendég-látójának és útikalauzának, Bordán Istvánnak barlangi térképeit is. – A Baradla-barlangot 1881. július 9-én látogatta meg feleségével és az Írók és Művészek Társaságának 136 fős csoportjával. Az egész csoport névsorát (és foglalkozását) egy kéz írta, így A. sajátkezű aláírása nem szerepel.

Apponyi Sándor gróf (1844 Párizs—1925 Lengyel); diplomata, bibliofil és bibliográfus, az MTA tagja; gazdag könyvtárát az Országos Széchényi Könyvtárnak ajándékozta; gyűjtötte és 4 kötetben kiadta a külföldön megjelent magyar vonatkozású kiadványok (Hungarikák) annotált bibliográfiáját. Támogatta ⇨Wosinszky Mór régészeti kutatásait. – A barlangot 1870. augusztus 30-án, gróf Keglevich István társaságában látogatta meg.

Auguszt Szász Coburg Gothai herceg német uralkodó és hercegi család magyar kapcsolatú ágának tagja, Gömör vármegye legnagyobb földbirtokosa. A herceget felkérték a magyar orvosok és természetvizsgálók 1867. évi rimaszombati vándorgyűlésének elnöki tisztére, mely alkalmából saját költségén megjelentette Hunfalvy János szerkesztésében “*Gömör és Kishont törvényesen egyesült vármegyék leírása*” c. könyvet. A vándorgyűlés résztvevői 3 napos kirándulás során felkeresték a Baradla-barlangot is, élvezve ⇨Ragályi Gyula vendéglátását. A közös ebéden ⇨Tompa Mihály pohárköszöntőt mondott (*KISS L.—OZOGÁNY E.—LACZA T.* 1996). A látogatás emlékét a barlang aggteleki bejárata mellett, a sziklafalon ma is meglévő alábbi tábla őrzi. A barlangot egyébként a herceg jóval korábban, 1847. augusztus 23-án látogatta meg. A vándorgyűlésen és annak aggteleki kirándulásán nem vett részt.

A magyar orvosok és természetvizsgálók 1867! Aug. 18^{án} a természet nagyszerű rejtélyeit az aggteleki barlangban, a tudomány fáklyájánál vizsgálták, s mohosult sziklái előtt a magyar vendégszeretetet Ragályi Gyula szivességéből élvezték. Emlékül a nagygyűlés.

Baksay Dániel (1830 ?—1917 Aggtelek) református lelkész közel 60 évig Aggteleken; 18 évesen huszárőrmesteri rangig jutva vett részt a szabad-

ságharcban. Sírja az aggteleki temetőben található. 1881-től a Baradla intézője (gondnoka), 1890-ben megjelentette a barlang névjegyzékét (termek, járatok, képződmények nevei) és bejárási kalauzát „*Az aggteleki barlang*” címmel. – A barlangban természetesen számtalanszor járt, hiszen túrákat is vezetett. A vendégkönyvben neve csak egyszer szerepel, mégpedig a Vörös-tói bejárat áttörésének ünnepélyes átadása alkalmából, 1890. március 17-én, *mint barlang adminisztrátor*.

Bérczy Károly (1821 Balassagyarmat—1867 Pest) jogász, író, újságíró, műfordító, az MTA levelező tagja; Széchenyi munkatársa, majd újságíró, végül csak az irodalomnak él; elbeszélései, karcolatai mellett jelentős Anyegin-fordítása; több folyóiratot indított és szerkesztett, pl. a Vadász-és Versenylap c. sportlapot; a Kisfaludy Társaság tagja. Elbeszélésköteiben (*BÉRCZY K.* 1854) részletesen és irodalmi igénnyel írja le baradlai látogatásukat, de más barlangokat is (Szilicze) stb. (*BÉRCZY K.* 1852). Összegyűjtötte a Baradla mondáit is. Felesége Frivaldszky Anna, F. Imre leánya. A barlangot 1853. augusztus 19-én ⇨Frivaldszky Imre és János társágában látogatta meg; bejegyzésük szerint ... *az új ág "pokol" nevezetű vég-pontjáig haladtak ...*, azaz az akkor ismert egész barlangot bejárták.

Cherven Flóris dr. (1840 Chizsne—?) tanár, földrajzi író, gimnáziumi főigazgató, egyetemi magántanár; a tanárvizsgáló és az országos közoktatásügyi bizottság tagja; három kötetes egyetemes földrajzot, tankönyveket és térképeket szerkesztett. – A barlangot 1876. augusztus 26-án a magyar történelmi társulat tagjaival: ⇨Nyáry Jenő, ⇨Thallóczy Lajos stb. végzett ásatások alkalmával kereste fel. (*Bejegyzést* lásd Nyáry Jenőnél)

Chyzer Kornél dr. (1836 Bártfa—1909 Bp.) orvos, zoológus; múzeumi örseged, főorvos, min. tanácsos, az MTA tagja, a Ferenc József-rend lovagkeresztese; jelentős a szerepe az orvosok és természetvizsgálók vándor-gyűléseinek újjászervezésében, a hazai fürdők népszerűsítésében, az egészségügy fejlesztésében; megírta Zemplén vármegye természetrajzát, Magyarország pókfaunáját, megindította a „*Fürdői Lapok*” c. balneológiai folyóiratot. Jelentős munkája az 1885-ben német és francia nyelven is megjelent „*Magyarország gyógyhelyei és ásványvizei*”. Ebben több barlangos vonatkozás van: ismerteti a *Torjai Büdös-t* és annak terápiai használhatóságát, Dobsinát, megemlítve a *szép jégbarlangot*, a Szklenó(fürdő) forrását, leírva, hogy barlangból fakad, továbbá szerepel az összeállításban néhány karsztos eredetű forrás, mint a budai gellért-hegyi források, a bodajki forrás, a diósgyöri melegforrás, az egeri termálvíz, a kácsi melegvíz, a menyházai melegvíz, a (miskolc)tapolcai – akkor még a barlang ismerete nélküli – forrás (*CHYZER, C.* 1885). Az elsők között volt az Abaligeti-barlang faunájá-

nak vizsgálatában (GEBHARDT A. 1931). – A barlangot 1890. június 29-én látogatta meg, két hónappal a Vörös-tói új bejárat átadása után, így érthető vendégkönyvi bejegyzése: *Éljen Siegmeth az áttörő!*

Czárán Gyula (1847 Seprős—1906 Menyháza); földbirtokos, turisztikai szakember, a Bihar-hegység és több barlangjának feltárója; jórészt saját költségén hozzáférhetővé tette a hegység természeti szépségeit (köztük több barlangot: Mézedi-, József főherceg-, Zichy-, Citramontán-barlang stb.), melyeket több írásban (Erdély) és önálló kalauzban ismertetett. – A Baradla-barlangot 1893. szeptember 16—18-án látogatta meg. Első bejegyzése 16-i keltezésű; valószínűleg aznap érkezett és a barlangot még nem látta, mert csak – szokásos kritikai szemléletével – az olvashatatlan aláírókra tett megjegyzést. A barlangban minden bizonnyal 17-én járt, majd másnap az előző napi élmények versírásra ihlették. A vers nem költészeti remekmű, de híven tükrözi Czárán természet alkotásai iránti csodálatát és szeretetét, és elkeseredését, tapasztalva azok elhanyagolását, meg nem becsülését (HAZSLIN-SZKY T. 1986).

A Baradlához

*Építőd dús-pazar kezekkel hinté
A díszítésnél kincseit reád;-
A szivárványnak gazdag szinompája
Borítja tündértermeid falát
Hullámzik fel 's alá bennünk az érzés:
Emitt köröttünk minden - tünde báj,
Odább minden komor, - elüli lelkünk
Sötét, nyomasztó, rémes borzadály
Emitt tündöklő csarnokát a menynek
Tárod fel bámuló szemünk előtt; -
Odább magunkat lent a pokolban látjuk,
Kik fen a menyben voltunk még előbb.*

*Csodáidat kirakid drágakövel,
Hogy rátekinve káprázik a szem
Mindenfelé dísz, ragyogás, fény, pompa
- Remekbe alkotott Ő - úgy hiszem.
Csak egyet, egyet mégis elhibázott:
Hogy magyar földre, hozzánk helyezett,
Nekünk adott, - kik nem törődünk véled,
Nem tudjuk, meg nem értjük becsedet.
Nyugatnak népe, hogyha birna téged,
Csodádra járna ott a félvilág
És mi? - kormot kenünk rá, összezúzzuk,
Mit a Természet készen szépet ad!*

Deininger Imre dr. (1844 Esztergom—1918 Bp.); mezőgazdász, a debreceni felsőbb gazdasági tanintézet tanára, az első hazai vetőmagvizsgáló és növényélettani kísérleti állomás létrehozója, vezetője, majd a keszthelyi gazdasági tanintézet igazgatója; speciális szakterülete a prehisztorikus növény- és magleletek vizsgálata, ezirányú barlangi eredményeit összefoglaló tanulmánya ⇒ Nyáry Jenő: „Az aggteleki barlang mint őskori temető” c. munkájában „Az aggteleki 'Baradla' barlang kőkori temetőjének viránya” c. fejezetben szerepelnek. A feltárt sírokban talált magvak vizsgálata során 24 növényt sikerült azonosítania, ezek közül 10 kultúrnövény (különböző búza-fajok, köles, árpa, bükköny, lóbab, borsó, lencse, homoki repce), a többi a kultúrnövények közé keveredett gyomnövény). – A barlangot 1874. június 23-án tanártársaival és 20 hallgatóval látogatta meg

Divald Károly (1830 Selmecebánya—1897 Eperjes); fényképész, gyógyszerész; Eperjesen, majd Budapesten nyitott fototípiai intézetet; az első hazai barlangi képek és képeslapok készítője és kiadója. – A barlangot 1890. június 6-án látogatta meg fényképezés céljából segédfényképészei kíséretében. A barlangtól el volt ragadtatva, melyet bejegyzése is igazol: *Jöttem fényképekben megörökíteni és csodáltam a természet remekeit.* Az ekkori – és valószínűleg még ezt követő több – látogatása eredményeként 32 felvétele kartonra ragasztva, magyar, német és francia felirattal a hátoldalon „*Képek az Aggteleki barlangból*” címmel még ugyanez évben megjelent, s ugyanezen képek illusztrálták ⇨ *Siegmeth Károly: Az aggteleki cseppkőbarlang* ugyan-csak 1890-ben megjelent munkáját. E képek alapján jelentek meg 1897-ben az első képeslapok a Baradláról (*SZÉKELY K.* 1996), és a Bélai-barlangról is (2. ábra).

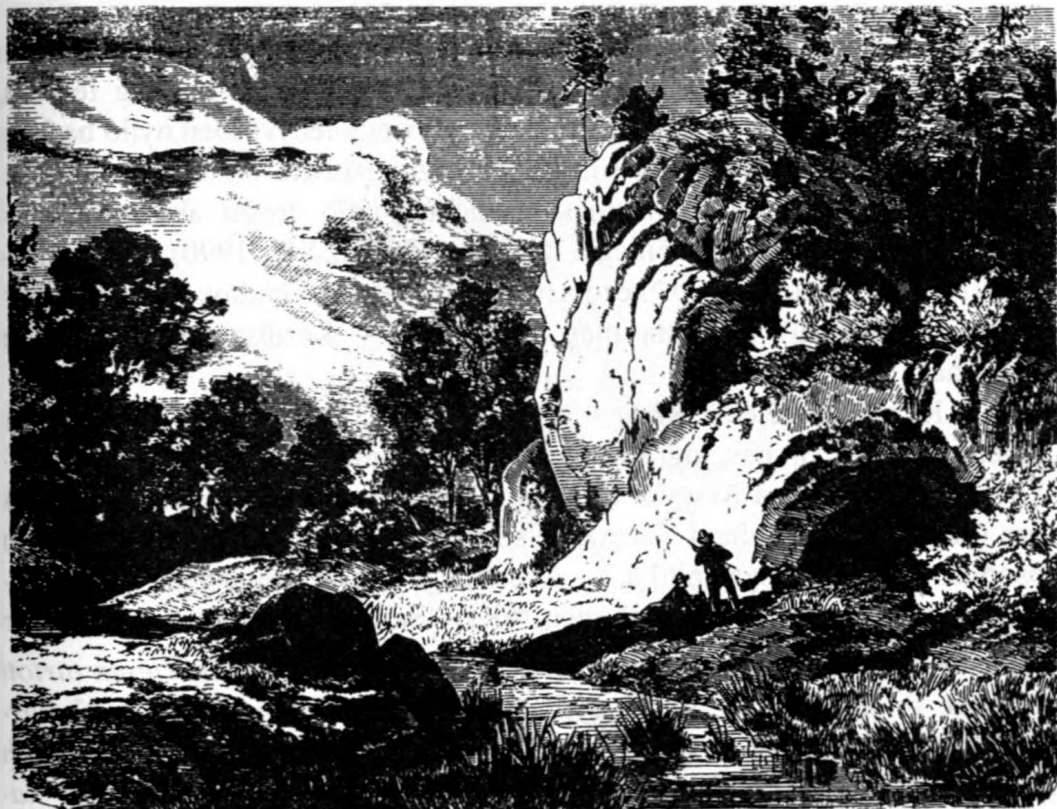

2. ábra: Dival műintézetében kiadott – 1899-ben futott – képeslap
Fig. 2. Postcard published by Divald's Institute through 1899.

Frivaldszky Imre (1799 Bacskó—1870 Jobbágyi); orvos, zoológus, az MNM öre, az MTA tagja; több külföldi gyűjtőutat szervezett; elsősorban rovarokkal és csigákkal foglalkozott. – A barlangot háromszor is meglátogatta: 1841. augusztus 9-én Nendtvich Károllyal és Gerenday Józseffel, 1848. október 8-én családtagjaival, 1853. augusztus 19-én rokonával, ⇨ *Frivaldszky Jánossal* és vejével, ⇨ *Bérczy Károllyal*. Az utóbbi esetben bejegyzésük szerint: *az új ág "pokol" nevezetű vég-pontjáig haladtak.*

Frivaldszky János (1822 Rajec—1895 Bp.); mérnök, entomológus, az MTA tagja; ⇨Frivaldszky Imre unokaöccse; az MNM-ban ig. ör; rovar-tannal foglalkozott, jelentős munkája az *“Adatok a magyarhoni barlangok faunájához”*. – A barlangot 1853. augusztus 19-én látogatta meg ⇨Frivaldszky Imrével és ⇨Bérczy Károllyal, s mint az előbbieket: az új ág *“pokol”* nevezetű vég-pontjáig haladtak. Minden biztonnyal fenti munkájához ez alkalommal is gyűjtött anyagot.

Hazslinszky Rezső (1869 Eperjes—1914 Rozsnyó); tanár, történész, 9 nyelven beszélt; történelmi tanulmányai mellett kalauzt írt Rozsnyó és környékéről, részletesen ismertette benne a Baradlát és a Dobsinai-jégbarlangot. – A barlangot még egyetemi hallgató korában unokatestvéreivel 1890. augusztus 6-án látogatta meg.

3. ábra: Keleti Gusztáv rajza a Torjai-büdösbarlangról (*Magyarország képekben* 1870)
Fig. 3. Drawing of the Torja Stinking Cave by Gusztáv Keleti (*Hungary in Pictures*, 1870)

Hering, Georg (1805—1879); angol tájképfestő, ⇨Paget, John-nal tett magyarországi és erdélyi utazása során számos képet rajzolt Paget könyvének illusztrálására. A Baradla-barlangról készített színes litográfiája 1838-

ban Londonban jelent meg (SZÉKELY K. 1990). – A barlangot 1835. szeptember 10-én látogatta meg ⇨ Paget, John társaságában.

Keleti (Kelety) Gusztáv (1834 Pozsony—1902 Bp.); festő, képzőművészeti író, műkritikus, az MTA tagja; jogot végzett, utána tanult festeni; létrehozta a Rajztanárképzőt, ennek igazgatója; főként romantikus tájképeket festett; több barlangbejáratot ábrázoló rajzot készített, így két képe a torjai Büdös-barlang környékéről (3. ábra) a Székelyföld és a Magyarország képekben c. könyvekben jelentek meg. Az utóbbiban jelent meg a Gellért-hegyi-barlang bejáratáról készült rajza is (SZÉKELY K. 1990). – A barlangot 1872. augusztus 14-én látogatta meg Székely Bertalan és Weber X. Ferenc festő-művészekkel.

Kiss Bálint (1802 Szentes—1868 Pest); festő; tanárnak készült, de végül festészetet tanult Bécsben; 1847-től az MNM öre, kiállításokat rendezett; főként hazafias érzelmű történeti tárgyú képeket festett, néhány képét az MNG őrzi. A Magyar Nemzeti Galériában őrzik Bene-barlang feliratú, 1830 körül készült akvarell-ceruza rajzát, mely egy fenyvesben nyíló barlang tágas bejáratát mutatja be. A sokáig nem azonosítható barlangról kiderült, hogy a kárpátaljai Bene település közelében nyíló üreget ábrázolja, ahol 1829-ben emberi csontok tömegét találták (SZÉKELY K. 1990). – A barlangot 1846. augusztus 31. (⇨ kézdiszentléleki Kováts Gyulával és ⇨ Petényi Salamon Jánossal) látogatta meg. *Bejegyzés* ⇨ kézdiszentléleki Kováts Gyulánál.

Kézdiszentléleki *Kováts Gyula* (1815 Buda—1873 Budapest); paleobotanikus; orvosi, jogi és bölcsészeti tanulmányok után főként botanikával foglalkozott, a Magyar Nemzeti Múzeum növény- és ásványtárának öre (vezetője), a Földtani Társulat első titkára, egyetemi előadó; a magyar ősnövénykutatás megalapítója. – A barlangot 1846. augusztus 31—szeptember 1 közötti éjjel látogatta meg ⇨ Kiss Bálinttal és ⇨ Petényi Salamon Jánossal. Érdeemes idézni bejegyzésüket: *Az 1846^{ki} Kassa–Eperjesen tartott orvosok és természetvizsgálók gyűléséről hazajöttökben a Világhírű Barlangot meglátogatták, s valamint egyfelől benne a természet remek művét bámulták, úgy másfelől méltó boszankodással tapasztalták az illetők hanyagságát s az látogatók vandalizmusát.*

Láng Gusztáv (1849—?); m. kir. honvédhadnagy, majd Dobsina rendőrfőkapitánya; a Dobsinai-jégbarlang egyik felfedezője (1870). – A Baradla-barlangot két ízben, 1869. május 30-án (egy évvel a Dobsinai-jégbarlang felfedezése előtt), majd 20 évvel később, 1889. május 7-én látogatta meg.

Madarász Rezső (dr.) (1823 Rozsnyó—1889 Rozsnyó); orvos, Gömör vármegye főorvosa; egészségügyi, orvosi dolgozatok mellett közreadta a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Munkálatai XII. kötetében (1868) “*Rövid leírása az aggteleki barlangnak*” c. cikkét. – A barlangot – a közelben élén – többször is meglátogatta: 1862. augusztus 24-én feleségével és társasággal, 1869. augusztus 13-én lányával, 1875. július 30-én családtagokkal, végül 1880. szeptember 4-én.

Markó Ernő (1868 Kassa—?); festő; Münchenben és Párizsban tanult, főként tájképeket, budai havas utcaképeket festett, melyek több díjat kaptak (egy képe a besztecerbányai múzeum, kettő az Magyar Nemzeti Galéria tulajdona); 1884-ben Budapesten volt kiállítása, 1909-ben a Nemzeti Szalon plakátpályázatán 1. díjat nyert. – A barlangot 1887. július 27-én látogatta meg, amikor a vendégeknyvben megrajzolta Klanicza János, a kor neves barlangvezetőjének arcképét (*HAZSLINSZKY T. 1991a, 4. ábra*).

4. ábra: Markó Ernő rajza a vendégeknyvben Klanicza János barlangvezetőről
Fig. 4. Drawing in the visitor's book of the guide János Klanicza by Ernő Markó

Münnich Kálmán (1854 Igló—1934 Igló); bányamérnök, bányavezető, udvari tanácsos, országgyűlési képviselő; 1880-ban felmérte a Baradla-barlangot, és ő irányította a Vörös-tói bejárat áttörését (1890) és nevéhez fűződik a Nehéz-út kikerülését lehetővé tevő – nevével viselő – áttörés a Libanon-hegyéhez (1890). – A barlangban nyilvánvalóan jóval több-

ször járt, mint azt a vendégkönyv rögzíti. 1886. augusztus 6-án családjával tett látogatást, majd 1890. március 17-én a Vörös-tói új bejárat elkészültekor ⇒ Siegmeth Károllyal és ⇒ Baksay Dániellel (bejegyzés: *A Baradla második-új- bejárata 1890^{ik} évi Március hó 15^{én} lett áttörve. (:1889. Május 7 - 1890. Márt. 15ig:) A hivatalos megnyitáznál jelen voltak:*), majd 1890. május 7-én ⇒ Siegmeth Károllyal az áttörés felülvizsgálás alkalmából.

5. ábra: Nyári Jenőnek a baradlai ásatások eredményeiről megjelent könyve
Fig. 5: Jenő Nyári's book on the results of the Baradla-excavation

Nyári Jenő báró (1836 Bagonya—1914 Piliny); ősrégész, cs. és kir. kamarás, a főrendiház tagja, majd jegyzője, min. osztálytanácsos, az MTA

tagja; a Baradla első ősrégészeti kutatója; a Csontházban, majd a Nagy Pitvarban 1876. augusztus 24—26-án, majd szeptemberben szintén 3 napon át (Péchy Jenővel, a pesterei és kalotai barlangok kutatójával), végül 1877. augusztus 16—18-án (Péchy Jenővel és ⇨ dr. Thallóczy Lajossal) végzett ásatási eredményeit (5. ábra) *“Az Aggteleki-barlang mint őskori temető”* címen nagyalakú, 180 oldalas, az összes leletet kitűnő rajzokkal bemutató könyvben jelentette meg 1881-ben (lásd még ⇨ Deininger Imre). – Vendégkönyvi bejegyzése 1876. augusztus 26-i keltezésű, amikor a Baradla első ásatása alkalmával ⇨ Cherven Flóris, ⇨ Thallóczy Lajos, stb. társaságában volt jelen. A bejegyzés: *A történelmi társulat naggyűlése megbízásából f. é. aug. 24. 25. és 26-án a csontházban régi ásatásokat rendeztek. A lelt tárgyak az ősrégészeti congresszus alkalmával állíttatnak ki.*

6. ábra. Paget János (John)
Fig. 6. John Paget

Paget, John (János) (1808 Torpe Satchville—1892 Gyéres); angol származású, Erdélyben letelepedett és magyarrá lett gazda és író; orvos, de hivatását nem gyakorolta; a szabadságharcban Bem egyik szárnysegéde (6. ábra). 1835—37 között bejárta Magyarországot és Erdélyt. Tapasztalatait két kötetben, 1100 oldalon tette közzé (*„Hungary and Transsylvania”*, London 1839), melyben részletesen ismertette a Baradla-barlang mellett a Deményfalvi-jég-barlangot, a Tordai-hasadék barlangjait, a Homoródalmási-barlangot, a torjai Büdös-barlangot, a Golumbácsi-, a Veteráni- és a Jalomica-barlangot is. Ot-tani vendégkönyvi bejegyzés alapján tudjuk, hogy

1832-ben járt az Adels-bergi-(Postojnai-)barlangban is (SZÉKELY K. 1992). – A Baradla-barlangot 1835. szeptember 10-én ⇨Hering, Georg társaságában kereste fel.

Petényi Salamon János (1799 Ábel-Lehota—1855 Pest); lelkész, ornitológus, az Magyar Nemzeti Múzeum állattárának öre, az MTA levelező tagja, számos külföldi tudós társaság választotta soraiba; a magyar tudományos madártan megalapítója; jelentősek halkutatásai is; ő kezdte meg hazánkban a gerinces ősmaradványok, s ezzel kapcsolatban a barlangok kutatását. Az erdélyi csontbarlangokat elsősorban őslénytani szempontból kutatta, de jelentősek a denevérekkel kapcsolatos megfigyelései, feljegyzései is. Számmunkra legérdekesebb, de befejezetlen műve, a “*Magyarország barlangjai*” elkallódott, s csak a korabeli bírálatokból ismert (SZABLYÁR P. 1984). – A barlangot 1846. augusztus 31-én ⇨Kiss Bálinttal és ⇨kézdiszentléleki Kováts Gyulával (*bejegyzést lásd ott*) látogatta meg.

... mind a' Baradlának, ezen Termézet
remek művének a' lehetőségig a' maga
épségben és pompájában való meg tartása;
mind pedig a' Bémenő Vendégek (:különösen
a' külföldiek:) hogy ... ezen világ ritkaság
meg szemlélésétől el ne idegenedjenek; köz
akaratlan elhatározottatott: ... a' T. látogatók
minden 'seblélénél nagyobb darab köveknek
ki hozásától magokat kimélték meg,
annyival inkább a' kihozhatatlan nagyobb
és apróbb darabok bent való haszontalan le
tördelésétől. Az erre való fel vizsgálás a'
Vezetőknek igen szoros kötelességül tétetődik.

7. ábra: Részlet a vendégkönyvben található első magyar barlangvédelmi előirásból
Fig. 7. Selection of the first hungarian regulations of cave protection

Ragályi Gyula (?—?) ifj.?: népes Gömör vármegyei földbirtokos család tagja; a barlang gyakori látogatója; 1876-ban vendégül látta a magyar orvosok és természetvizsgálók vándorgyűlésének résztvevőit (lásd még

⇒ Auguszt Szász Coburg Gothai herceg). – Többszöri barlanglátogatása ellenére csak az 1850. augusztus 5-i szerepel a vendékönyvben az alábbi bejegyzéssel: ... *az új ágat 2 évtől fogva először járta meg rémitő iszap és sárban nyaktörő és nyomnélküli utakon vizen...*

Ragályi Lajos (kis-csoltói) (?—?); népes Gömör vármegyei birtokos család tagja; Gömör vármegye szolgabírája, a múlt században a barlang tulajdonosának, az aggteleki közbirtokosságnak igazgatója; 1839-ben aláírásával szerepel a vendékönyvben az első barlangvédelmi előírás (7. ábra), és a belépődíjak rögzítése (*HAZSLINSZKY T.* 1988). – A barlangban természetesen sokszor járt, valószínűleg a bejegyzéseknél is többször: 1839. április 24-én, 1841. július 12-én és 1843. május 23-án rokonokkal.

Reményi Ede (1828 Miskolc—1898 San Francisco); világhírű hegedűművész, zeneszerző; a szabadságharc után külföldön élt, 1860-ban amnesztiát kapott és hazatért; hangversenyeivel bejárta a világot; jelentős összeggel támogatta a Petőfi és Széchenyi szobrok felállítását. – A barlangot 1862. szeptember 25-én a tiszteletére elnevezett Reményi-terem ünnepélyes felavatása alkalmából látogatta meg, ahol rögtönzött hangversenyt adott, a vendékönyv tanúsága szerint 21 résztvevővel.

Rodiczky Jenő dr. (1844 Mácsa—1915 Alag); gazdasági szakíró; tanár a magyaróvári gazdasági akadémián, a kassai gazdasági tanintézet igazgatója; a tervei szerint létrehozott Országos Gyapjúminősítő Intézet igazgatója; a Magyarországi Kárpátgyógyászati Társaság *Keleti Kárpát Osztály alelnöke*, s mint ilyen a Baradla-barlang felügyelője. – A barlangban 1890. május 7-én a Vörös-tói áttörés felülvizsgálása és 1891. június 27-én a barlangbizottság szemléje alkalmával volt jelen, funkciója alapján valószínűleg ennél többször is.

Rómer Flóris (1815 Pozsony—1889 Nagyvárad); régész, a magyar művelődéstörténet úttörője, egyetemi tanár, az MTA tagja, a Magyar Történelmi Társaság alapító tagja, a Benedek-rend tagja; a szabadságharcban való részvételéért 8 évi börtönre ítélték; szerkesztette az „*Archeológiai Értesítő és Közleményeket*”; alapvető önálló műveket írt. Barlangokkal kapcsolatos közleménye: Barlanglakókról, nevezetesen a magyarhoni lakott barlangokról – „*Archeol. Közl.*” VII. köt. II. füzet. – A barlangot 1846. szeptember 10-én látogatta meg.

Róth Márton (1841 Késmárk—1917 Igló); tanár, turista feltáró; a Magas-Tátra, de főként a Szlovák Paradicsom turista feltárásában (menedékház- és útépítés, útjelzés) úttörő munkát végzett; 14 évig szerkesztette a sok barlangi tárgyú közleményt, híranyagot is közlő „*Magyarországi Kár-*

pát-egyesület évkönyvét”. – A barlangot 1871. július 20-án látogatta meg Szepes-Iglóról.

Siegmeth Károly (1845 Znaim—1912 Munkács); gépészmérnök, MÁV főtisztviselő, földrajzi író; a Magyarországi Kárpát Egyesület Keleti Kárpátok osztályának megalapítója, titkára, alelnöke; a Magyarhoni Földtani Társulat 1910-ben megalakított Barlangkutató Bizottságának első elnöke; hatalmas és eredményes munkát végzett a Baradla fejlesztése és népszerűsítése (előadások tartása és széleskörű publikációs tevékenység) terén (*SIEGMETH K.* 1886, 1890, 1891, 1910); az első magyar barlangbibliográfia társszerzője. – A barlangban nyilvánvalóan nagyon sokszor járt, de csak három vendégkönyvi bejegyzése született: 1879. július 29-én (bejegyzés: *Kárpáth egylet beszkid fiók. titkár, S.A.Újhely*), 1890. március 17-én ⇨ Münnich Kálmánnal és ⇨ Baksay Dániellel (bejegyzést lásd ⇨ Münnich Kálmánnal), mint ügyvivő alelnök, majd 1890. május 7-én ⇨ Münnich Kálmánnal az áttörés felülvizsgálás céljából.

8. ábra: Pisai ferdetorony a Baradlában – Spöttl Ignác rajza (Liptószentmiklósi Természetvédelmi és Barlangtani Múzeum)

Fig. 8. The Leaning Tower of Pisa in the Baradla Cave by Ignác Spöttl (Museum of Nature Protection and Speleology in Liptószentmiklós)

Spöttl, Ignatz (1836—1892); bécsi festő, amatőr régész, Tátra-járó, a Magyarországi Kárpátgyesület és a Tátra Múzeum alapító tagja; útjairól turista lapokban számolt be. Barlangi tárgyú (Baradla, Dobsinai-jégbarlang, a régészeti leleteiről nevezetes Liskovai-/Barát-hegyi-/barlang) rajzai ill. festményei (8. ábra) a lipótszentmiklósi Természetvédelmi Múzeum tulajdonában vannak (SZÉKELY K. 1990). – Vendégkönyvi bejegyzése csak 1879. június 14-éről maradt fenn. Ez útjáról írt beszámolójából azonban tudjuk, hogy már 1860-ban is felkereste a barlangot. Szövegéből: ... mint a barlangnak és a víz áradásainak jó ismerője ..., arra lehet következtetni, hogy vagy több alkalommal is felkereste a barlangot, vagy 1860-ban hosszabb időt töltött itt. Ez utóbbit alátámasztja az, hogy a barlang belsejének általa készített rajzai is csak akkor készülhettek (valószínűleg nem egy napos látogatás alatt), mivel 1879-es látogatásakor az árvíz miatt nem jutott messzire: Alig 200 lépés után sebes, három láb mély folyam zárta el előlünk a járatot véglegesen, ... tudtam, hogy csak a visszavonulás kínálkozik. (SPÖTTL I. 1879, HAZSLINSZKY T. 1997).

9. ábra: Szigligeti Ede színművének kéziratja (O. Széchenyi Könyvtár)
 Fig. 9. Manuscript of the play by Ede Szigligeti (Széchenyi National Library)

Szigligeti Ede (1814 Váradolaszi—1878 Bp.); drámaíró, a magyar népszínmű megteremtője, a magyar színpadművészet kiemelkedő személyisége, a Nemzeti Színház igazgatója, az MTA levelező tagja; 1851-ben “*Az aggteleki barlang*” c. színdarabot írt, amit Pesten, Kolozsvárott és Budán adtak elő (*SCHÖNVISZKY L.* 1963, 9. ábra). A színdarabhoz Doppler Ferenc írt nyitányt és kísérezését. – A barlangot színésztársaival 1870. augusztus 2-án látogatta meg ...*Vas Lajos vezérlete alatt*. Valószínű azonban, hogy ez nem az első látogatása volt, színdarabját minden bizonnyal egy korábbi látogatás ihlette.

Szücs Miklós (1820 Miskolc—1886 Miskolc); ügyvéd, Miskolcon tisztviselő, ügyész, takarékpénztári titkár; a Pesti Hírlap miskolci tudósítója, a helyi lapok munkatársa; ⇨Szücs Sámuel testvére, akivel együtt tett barlangi kirándulásokat, s ezeket mindketten naplóban örökítették meg. Hat kötetes kéziratos naplója a miskolci Herman Ottó Múzeum tulajdonában van (*KORDOS L.* 1971). A barlangot 1839. július 16-án és 1841. július 22-én, mindkétszer testvérelével látogatta meg.

Szücs Sámuel (1819 Miskolc—1889); ügyvéd Miskolcon, ⇨Szücs Miklós testvére, akivel együtt tett barlangi kirándulásokat mindketten naplóban örökítették meg (a kéziratos naplók a miskolci Herman Ottó Múzeum tulajdonában vannak); felesége Herrmann Henriette, Herman Ottó nővére (*KORDOS L.* 1971). – A barlangot 1839. július 16-án és 1841. július 22-én testvérelével, majd 1852. július 2-án feleségével látogatta meg.

Thallóczy Lajos dr. (1856 Buda [1857 Kassa ?]—1916 Herceghalom); történész, az Országos Levéltár igazgatója, Szerbia polgári kormányzója, az MTA tagja, a Magyar Történelmi Társaság elnöke; “*Aggteleki barlang*” c. cikkben ismertette a barlangot (1878). – A barlangot 1876. augusztus 26-án ⇨Cherven Flóris, ⇨Nyáry Jenő stb. társaságában a Baradla ásatása alkalmával. *Bejegyzés* ⇨Nyáry Jenőnél. Mint Nyáry Jenőnél olvasható, T. 1877. augusztusában is részt vett az ásatásokban. Fent említett cikkéhez nyilvánvalóan e látogatások során gyűjtötte az anyagot.

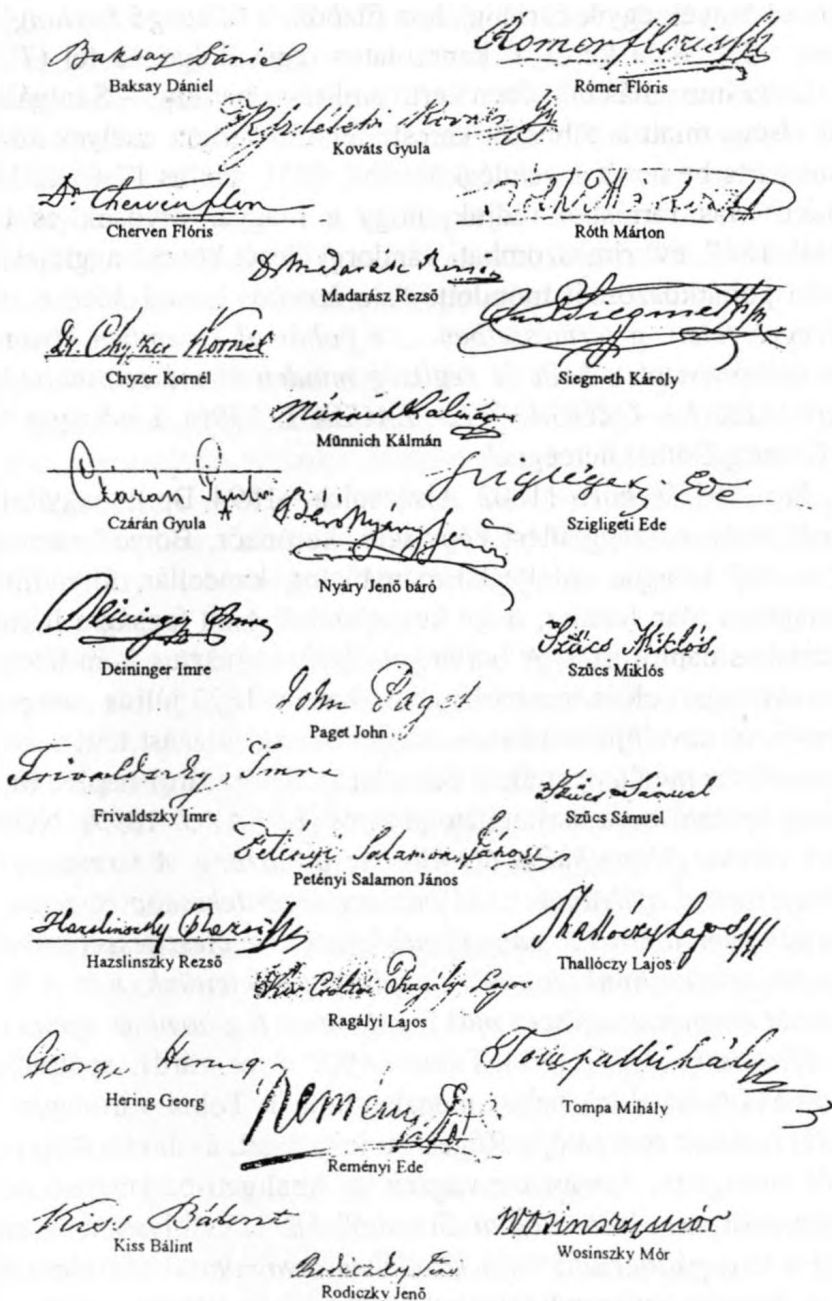
Tompa Mihály (1817 Rimaszombat—1868 Hanva); református lelkész, költő, az MTA levelező tagja, a Kisfaludy Társaság tagja; 1847-től Bején, 1849—52. között Keleméren, majd haláláig Hanván lelkész; Keleméren írta a „*Lófő*” c. költeményt a Jósvalfő határában fakadó időszakos forrás mondájáról, melynek bevezető verssorából érdemes idéznünk:

*Derek nyárban itt vastag jégcsapot
Fagyaszt mély barlangjában Szilicze,
És benne a lég téiben lágymeleg.
Ott Aggtelek csudái vonzanak,
Melynek barlangja lenn a föld alatt
A szomszéd Torna határába fut.*

Szintén a környék egyik barlangjához fűződik a “*Csengő barlang*” c. verse, melyben a IV. Béla királlyal kapcsolatos regét dolgozza fel (TOMPA M. 1870). De számos más művében kerül említésre barlang. – Szolgálati helyeinek közelsége miatt is többször kereste fel a barlangot, melyek közül két alkalommal írta be nevét a vendégekönyvbe: 1851. június 17-én és 1854. április 20-án. Más forrásból tudjuk, hogy a magyar orvosok és természetvizsgálók 1867. évi rimaszombati vándorgyűlését követő aggteleki kirándulás során pohárköszöntőt mondott: “...*e komoly bércek közt, a titkos barlang-üregek felett, a természetben ... e pohárral kezemben kívánom: hogy kísérje méltó tisztelet, hála és segítség minden természettanulmányozó törekvést*” (KISS L.—OZOGÁNY E.—LACZA T. 1996). Lásd még ⇨ Auguszt Szász Coburg Gothai hercegnél.

Vay Miklós báró (1802 Alsószolca—1894 Bp.); nagybirtokos, jogász, politikus, országgyűlési képviselő, koronaőr, Borsod vármegye főispánja, az MTA tagja, erdélyi kormánybiztos, kancellár, főrendiházi tag; a szabadságharc után halála, majd kegyelemből 4 év fogságra ítélték; fogságáról érdekes naplót írt. – A barlangot 1877. augusztus 5-én látogatta meg, de nem ekkor járt először a barlangban, hanem 1823 július—augusztusában testvérével és nevelőjükkal észak-magyarországi utazást tett, s ennek során augusztus 7-én meglátogatták a Baradlát is. Utazásáról naplót írt, melyben érdekesen számol be a barlanglátogatásról (LÉVAY J. 1899). Néhány rövid részletet idézve: “*Nem hiába oly híres ez a barlang. A természet itt csudálatos hatalommal nyilvánult. ... A barlang legérdekesebb része az úgynevezett paradicsom, a hová ... nagy fáradsággal és erőfeszítéssel juthatni. ... De ha egyszer odajutottunk, minden fáradságot elfelejtünk, s ki a barlangnak ezt a részét megnézte, egészen más fogalommal fog birni az egészről.*”

Wosinszky Mór (1854 Tolna—1907 Szekszárd); apátplébános, régész, az MTA levelező tagja; megalapította a Tolna vármegyei régészeti múzeumot, ennek igazgatója. Régészeti kutatásait, ásatásait ⇨ Apponyi Sándor gróf támogatta. Ásatásokat végzett az Abaligeti-barlangban is, melynek eredményeiről az „*Archeológiai Értesítő*” 1892. évfolyamában számolt be “*Abaligeti cseppkőbarlang és a közelében levő római kori sírhantok*” címmel. – A Baradla-barlangot 1891. augusztus 17-én látogatta meg.

10. ábra: Az ismertetett személyek vendégeknyvi aláírásai (a vendégeknyv állapota, valamint a beírások minősége miatt valamennyi aláírás nem alkalmas a sokszorosításra, így csak a jól másolható, olvasható – és egyértelműen saját kezű aláírásokat adjuk közre, az eredeti méreteket kb. 60 %-ra kicsinyítve)

Fig. 10. Signatures of the presented personalities from the visitor's book (due to the bad condition of the visitor's book and the quality of writings, we only publish those which are easy to read or copy or undoubtedly original, minimized to 60 % of the original size).

Összegzés

Összesen 39 olyan személyt találtam a 430 nevezetes személyiség között, akik szorosabb vagy tágabb értelemben – a barlanglátogatáson túlmenően – kapcsolatba kerültek magával a Baradla-barlanggal vagy más barlanggal. Ezek közül 16-an foglalkoztak tudományokkal (természettudomány, régészet), s ezen keresztül kerültek kapcsolatba kisebb-nagyobb mélységig barlangi témákkal is. Többen vannak (25), akik publikációjukkal (írás vagy kép) kapcsolódnak a barlangokhoz, s ez abban az időben hézagpótló tevékenység volt, még akkor is, ha nem szakember és nem tudományos igényvel írta. Hat olyan személy szerepel az összeállításban, akik a barlang fejlesztése, kiépítése, üzemeltetése során szereztek hervadhatatlan érdemeket. Természetesen több személyt nem csak egy témakörnél vettünk figyelembe, hiszen pl. a tudományokkal foglalkozó, vagy a barlangüzemeltető egyben publikált is.

Az ötvennyolc évet felölelő időszakot – és az adott kort is – figyelembe véve, nem kevés ez a szám. Nekik is köszönhető, hogy a Baradla tudományos ismeretanyaga, állapota, nemzetközi ismertsége, továbbá jelenlegi látogatottsága a mai szinten áll.

Az összeállításból az is kitűnik, hogy a barlangok – a szorosan vett természettudományok művelőinek figyelme mellett – milyen széles körű érdeklődést váltottak ki (irodalom, művészetek stb.) már a 19. században is (10. ábra).

IRODALOM:

ABAFI AIGNER L. (1897): A ponoriczi barlangok Hunyadmegyében – Turisták Lapja p. 221-228.

BÉRCZY K. (1852): Élet és ábránd – Pest

BÉRCZY K. (1854): Világ folyása – Pest

CHYZER C. (1885): Les eaux minérales de la Hongrie – S.-A.-Újhely 111 p.

GEBHARDT A. (1931): Az Abaliget-barlang életvilága – A Természet 15-16. sz.

HAZSLINSZKY T. (1986): Czárán Gyula – Karszt és Barlang II. p. 119-122.

HAZSLINSZKY T. (1988): Az első hazai barlangvédelmi előírás – Karszt és Barlang I. p. 118.

HAZSLINSZKY T. (1991a): A Baradla-barlang múlt századi látogatói –

Hegyi Sport május-június p. 68-70.

HAZSLINSZKY T. (1991b): A Baradla-barlang múlt századi vendégkönyvei – Karszt és Barlang I-II. p. 57-64.

HAZSLINSZKY T. (1992): Visitor's books of the Baradla Cave from the last century – Karszt és Barlang Special Issue p. 41-46.

HAZSLINSZKY T. (1997): Néhány új adat Ignatz Spöttl tevékenységével kapcsolatban – Karszt és Barlang I-II. p. 64-65.

HAZSLINSZKY T. (2000): A Baradla-barlang múlt századi nevezetes látogatói – Kézirat 85 p. (készült az MKBT Cholnoky-pályázatára)

KISS L.—OZOGÁNY E.—LACZA T. (1996): A magyar tudomány évszázadai II.– Méry ratio, Somorja p. 57-58.

KORDOS L. (1971): Barlangi kirándulások a XIX. század első felében – Karszt és Barlang I. p. 33-35.

LÉVAY J. (1899): Emléklapok vajai báró Vay Miklós életéből – Franklin Társulat. Reprint: Felsőmagyarországi Kiadó 1999. p. 104-105.

SCHÖNVISZKY L. (1963): Szigligeti Ede és “Az aggteleki-barlang” – Karszt és Barlang I. p. 1-6.

SIEGMETH K. (1886): Kurzgefasster Führer für Kaschau. Das Abauj-Torna-Gömörer Höhlengebiet und die ungarischen Ostkarpathen – Kaschau p. 48.

SIEGMETH K. (1890): Az Aggteleki cseppkőbarlang – Eperjes 1890. 32 p.

SIEGMETH K. (1891): Az Abauj-torna-gömöri barlangvidék, különös tekintettel Torna vidékére és az Aggteleki-barlangra – Különnyomat a Kárpát-egyesületi Évkönyv XVIII. évf.-ből, 69 p.

SIEGMETH K. (1910): Az Aggteleki barlang – Mo. Kárpát Egy. 22 p.

SPÖTTL, I. (1879): Reiseberichte – Österreichische Alpen Zeitung p. 164-166.

SZABLYÁR P. (1984): A hazai tudományos barlangkutatás két úttörője: Petényi Salamon János és Kovács János – Karszt és Barlang I. p. 31-36.

SZÉKELY K. (1990): Művészi barlangábrázolások a XIX. századból – Karszt és Barlang I. p. 33-38.

SZÉKELY K. (1992): John Paget. Egy magyarrá vált angol nemes barlangleírásai – Karszt és Barlang I-II. p. 53-60.

TOMPA MIHÁLY (1870) összes költeményei. Negyedik kötet. Népregék – Franklin Társulat